

Drodzy Rodzice!

Zapraszam do zapoznania się z zamieszczonymi materiałami. Ćwiczenia, które przygotowałam usprawniają narządy artykulacyjne, co jest podstawą prawidłowej wymowy. Zachęcam do codziennego wykorzystywania ich w zabawach z dziećmi.

Okresy rozwoju mowy dziecka

Okresy rozwoju mowy dziecka

Okres melodii (0-1r.ż.)

W 2-3 miesiącu życia niemowlę zaczyna wydawać różne dźwięki (głuzenie), towarzyszące nieskoordynowanym ruchom całego ciała. **Głuzenie** to jeszcze nie mowa ale można wyróżnić samogłoski i spółgłoski. Głuzą wszystkie dzieci, także głuche.

W drugiej połowie pierwszego roku życia dziecko zaczyna **gaworzyć** - mamy wtedy do czynienia z zamierzonym powtarzaniem dźwięków.

Z końcem pierwszego roku życia dziecko dużo już rozumie, spełnia proste polecenia. Pojawiają się pierwsze wyrazy: mama, baba, tata, daj.

Rozwój mowy postępuje równolegle z rozwojem fizycznym: fazie głuzenia odpowiada umiejętność podnoszenia głowy; gaworzeniu – umiejętność siadania; pierwszym wyrazom- pozycja pionowa, stawanie, chodzenie.

Należy dodać, że gdy dziecko zaczyna chodzić często przejściowo zatrzymuje się rozwój mowy.

Okres wyrazu (1-2 r.ż.)

Dziecko używa już wszystkich samogłosek prócz nosowych. Ze spółgłosek wymawia: *p, b, m, t, d, n, k, ś* czasem *ć*. Pozostałe spółgłoski zastępuje innymi, upraszcza grupy spółgłoskowe.

Okres zdania (2-3 r.ż.)

W tym czasie mowa doskonali się. Dziecko powinno wypowiadać głoski:

p, b, m, pi, bi, mi, f, w, fi, wi, ś, ż, ć, dź, ń, ki, gi, k, g, h, t, d, n, l. Pod koniec tego okresu mogą pojawiać się już *s, z, c*, a nawet *sz, ź, cz, dź*. Dziecko 3-letnie rozumie to co do niego mówimy, wskazuje części twarzy, ciała, próbuje wykonywać codzienne czynności, podaje swoje imię. Komunikuje się za pomocą zdania kilkuwyrazowego. Mówi chętnie i dużo, zadaje dużo pytań. Długość wyrazów może powodować przestawianie głosek, obserwujemy jeszcze wiele niewłaściwych form gramatycznych: *Ja dam pić piesu, To jest na fotele, itp.*

Okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r.ż.)

Dziecko 4-letnie rozumie i wykonuje nasze polecenia także te , które zawierają wyrażenia przyimkowe: na, pod, do, w itp.; rozpoznaje kolory, odpowiada na pytania, potrafi mówić o przeszłości i o przyszłości, tworzy neologizmy.

Głoski s, z, c, dz powinny już brzmieć prawidłowo. Wymawianie głosek sz, ż, cz, dż, jako s, z, c, dz głoski r jako l nie jest jeszcze nieprawidłowością.

Dziecko 5-letnie w swoich wypowiedziach wielozdaniowych uwzględnia kolejność zdarzeń i zależności przyczynowo-skutkowe. Potrafi opisywać przedmioty podając ich cechy i zastosowanie, zanikają nieprawidłowości gramatyczne, dziecko dokonuje autokorekty, chętnie poprawia innych. Wymowa doskonali się. Głoska r wymawiana jest prawidłowo, może pojawić się hiperpoprawność – r pojawia się tam gdzie powinno być l, szczególnie w wyrazach gdzie występują obie głoski np. *Karor* zamiast *Karol*.

Dziecko w 6 roku życia powinno już wymawiać sz, ż, cz, dż.

Proces rozwoju języka trwa nadal, dziecko uczy się nowych wyrazów i pojęć.

Co ma wpływ na wady wymowy?

1. Trzeci migdał – migdałek gardłowy

Migdałek gardłowy, zwany potocznie „migdałkiem trzecim” znajduje się na stropie części nosowej gardła. Zwykle obserwuje się jego rozrost między 2 a 5 rokiem życia. Między 6 a 12 migdał może posiadać znaczne rozmiary, natomiast po 13. roku życia migdałek gardłowy powinien ulec znacznemu zmniejszeniu, a nawet zanikowi.

Pierwszym objawem przerostu migdałka jest **upośledzenie drożności nosa**, która istotnie wpływa na zachorowalność dziecka, powodując odruchowe wspomaganie oddychania przez otwarcie ust. Dochodzi wówczas często do nawracających infekcji nosa, gardła, krtani i tchawicy.

Ponadto powiększony migdałek gardłowy, wypełniając nosogardło, może **upośledzać drożność trąbek słuchowych**, co w konsekwencji powoduje nawracające zapalenie uszu u dzieci, a w stanach przewlekłych pogorszenie słuchu.

Opisane powyżej konsekwencje zdrowotne, wynikające z nadmiernego powiększenia migdałka, mają również wpływ na **artykulację dziecka**.

Dzieci z tym schorzeniem mają matowy głos o charakterze nosowania zamkniętego. Słaby tor oddechowy wpływa na realizację głosek dźwięcznych i bezdźwięcznych.

Natomiast niedosłuch przewodzeniowy decyduje o gorszym różnicowaniu pewnych głosek. Jeśli weźmiemy również pod uwagę wady zgryzu, wynikające z nieprawidłowego oddychania, to znacznie poszerzy się grupa wad wymowy od seplenień, rotacyzmów aż po znaczne dyslalie.

Dlatego ważnym zadaniem każdego rodzica jest obserwowanie, jak dziecko oddycha. Rodzic jako pierwszy może zauważyć niepokojące objawy, świadczące o powiększeniu migdałka gardłowego, np. często uchylone usta w czasie snu, a nawet w ciągu dnia, chrapanie nasilające się w czasie infekcji, zaburzenia słyszenia itp.

2. Oddychanie przez usta.

Długotrwałe wyłączenie nosa jako drogi oddechowej i korzystanie wyłącznie z ust, prowadzi również do **zmian w kościach twarzy**, głównie szczęki, może wówczas powstać specyficzne ukształtowanie wyrazu twarzy, określane jako „twarz adenoidalna”. Podniebienie staje się wąskie i wysoko wysklepione, tzw. gotyckie podniebienie.

Oddychanie przez usta może prowadzić do powstania wad zgryzu: tyłozgryzu, zwężenia szczęki. Klatka piersiowa, wskutek płytkich oddechów, staje się mało rozwinięta, płaska. Mówi się wówczas o „typie migdałkowym” klatki piersiowej.

Wdychane przez usta powietrze nie dociera do głębiej położonych pęcherzyków płucnych, krew jest mniej dotleniona. Wówczas dziecko jest zmęczone, źle sypia, chrapie w nocy. Powietrze wdychane przez usta, jest zimne, nieoczyszczone, może wywoływać częstsze infekcje.

3. Krótkie wędzidełko podjęzykowe - konsekwencje dla zdrowia i mowy dziecka

Wędzidełko podjęzykowe to miękki twór włóknisty, pokryty błoną śluzową, łączy w linii środkowej dolną powierzchnię języka z dnem jamy ustnej.

Uwidacza się przy próbie podniesienia języka do podniebienia. Prawidłowo rozwinięte wędzidełko pozwala na dotarcie czubkiem języka we wszystkie zakątki jamy ustnej.

Skrócenie wędzidełka, czyli ankyloglossia, przejawia się brakiem możliwości uniesienia czubka języka ku górze, do wałka dziąsłowego. Przy próbach - czubek języka ulega silnemu przytrzymaniu przy dnie jamy ustnej, często tworząc na koronie (obrzeżu) języka serduszkowate wgłębienie.

Skrócenie to pojawia się w różnym stopniu i nasileniu - od lekkiego napięcia po silnie zgrubienie, a przez to i unieruchomienie języka.

Skrócenie wędzidełka uniemożliwia prawidłowe układanie masy języka, często język zalega w pozycji spoczynkowej na dnie jamy ustnej, uniemożliwiając szybki i efektywny odpływ śliny.

Efektem tego jest zbieranie się dużej ilości śliny pod językiem, czasem wyciekanie jej na zewnątrz, co budzi niepokój rodziców.

4. Karmienie sztuczne, ssanie smoczka

Podczas karmienia naturalnego doskonalą się praca i prawidłowe napięcie języka i warg, tworzą warunki do prawidłowego zgryzu.

1. Mleko nie gromadzi się w jamie ustnej, lecz jest natychmiast przesuwane do gardła za pomocą ruchów języka i mięśni dna jamy ustnej.
2. Niemowlę nie przerywa ssania przy połykaniu i oddychaniu. Jest to możliwe dzięki wysokiemu ułożeniu krtani oraz dzięki tylnemu zamknięciu jamy ustnej (zbliżenie podniebienia miękkiego z nasadą języka). Ssanie jest więc czynnością ciągłą o charakterze rytmicznym.

Nieprzerywanie oddechu podczas ssania ma zasadnicze znaczenie dla rozwoju fizjologicznego oddychania przez nos.

Mechanizm ssania podczas karmienia sztucznego.

Podczas karmienia sztucznego mleko przedostaje się do smoczka siłą własnego ciężaru, a praca niemowlęcia polega na wyciągnięciu mleka typowymi ruchami ssącymi. Do tego celu potrzebne jest obniżenie ciśnienia w jamie ustnej, co dokonuje się poprzez cofnięcie, obniżenie żuchwy i języka, wgłębienie języka, zaciśnięcie warg i wciągnięcie policzków. Mleko zostaje wydobyte ruchami posuwistymi, przyciskającymi smoczek do podniebienia. Czynność połykania wymaga przerywania oddychania.

Wady karmienia sztucznego:

1. Ssanie, połykanie i oddychanie nie zachodzą równocześnie. Aby została wykonana jedna czynność musi być przerwana druga czynność.
2. Ciągłe cofanie żuchwy utrwała tyłożuchwie fizjologiczne, a wciąganie policzków powoduje zwężenie szczęki i żuchwy.
3. Brak pracy mięśnia okrężnego warg i mięśni żwaczowych doprowadza w bardzo krótkim czasie do hipotonii mięśnia okrężnego warg i zakłócenia mimiki twarzy.
4. Język przyciskając smoczek do podniebienia, modeluje wysoko wysklepione tzw. podniebienie gotyckie.
5. Wysokie wysklepione podniebienie zwęża przewody nosowe i upośledza funkcję oddechową, prowadząc do nawykowego oddychania przez usta.

Odruch ssania powinien ustępować w 1- 2 roku życia i przejść w dojrzałą formę żucia. Podawanie smoczka przedłuża okres ssania.

Żucie to naturalna gimnastyka narządu artykulacyjnego przygotowująca do artykulacji.

Zabawy rozwijające sprawność językową dziecka

Zabawy rozwijające sprawność językową dziecka

Do zabaw słownych dobrze mieć przygotowany zestaw różnych obrazków, zdjęć, ilustrowanych książeczek, gier. Rozpoczynamy od tego co jest dziecku bliskie, czego już doświadczyło stopniowo przechodząc trudniejszych zjawisk i pojęć.

- **Rymowanki** – rymy łatwo wpadają w ucho, pozwalają poznać słowa ,które brzmią podobnie a znaczą co innego. Zaczynamy od dobierania obrazków , które się rymują jagoda-woda, potem do konkretnego słowa np. kot szukamy rymu np. płot, możemy poprosić dziecko by dokończyło rymowane zdanie: Lata osa koło .., Leci mucha koło...
- **Zabawy tematyczne** – początkowo powinien nimi kierować dorosły porządkując informacje posiadane przez dziecko, świetnymi tematami do takich zabaw są: rodzina , sklep, u lekarza itp..
- **Historyjki obrazkowe i sekwencje** – świetnie doskonali mowę dziecka jak również myślenie przyczynowo-skutkowe. Możemy znaleźć je w pisemkach dla dzieci albo narysować sami. Zaczynamy od 2,3 obrazków stopniowo dodając kolejne.

Świetnym przykładem takiej zabawy może być zwykła rozmowa, w której prosimy dziecko by przypomniało sobie co po kolei robiło tego dnia, co było na śniadanie, obiad, kolację.

- **Zabawa Detektyw** – szukamy słów , które można połączyć w pary np.: na zasadzie przeciwieństw mały –duży, gruby-chudy:
- **Zabawy w grupowanie**- np.: jabłka, gruszki, śliwki to.., wymień zwierzęta żyjące w lesie itp.
- **Gry i zabawy dydaktyczne**- domino, labirynty, puzzle ,gry planszowe i inne . Zabawy tego typu mają swoją formę, strukturę, reguły, którym trzeba się podporządkować rozwijają wszechstronnie.

Naturalna gimnastyka narządów mowy

Naturalna gimnastyka narządów mowy dziecka

1. Kiedy dziecko ziewa nie gań go, poproś by zrobiło to jeszcze raz proponując zabawę w ziewającego jak najszerzej lwa.

2. Gdy dziecko dostanie loda , lizaka poproś by lizało go unosząc czubek języka od dołu do góry.

3. Po śniadaniu lub kolacji posmarujmy dziecku wargi, wewnętrzną stronę dolnych ząbków, czy podniebienie górne - „sufit w buzi” - miodem lub kremem czekoladowym i poproś by zlizalo dokładnie .

4. Przy porannym lub wieczornym myciu ząbków zaproponuj zabawę w liczenie ząbków czubkiem języka.

5. Stwarzaj okazję do picia napojów przez słomkę.

6. Korzystając z okazji wspólnego rysowania , zaproponuj dziecku by spróbowało również językiem narysować w powietrzu kółeczko, lub kreski szybko poruszając językiem od jednego kąca ust do drugiego.

7. Dmuchi na talerz z gorącą zupą lub na zmarzniete rączki, przesylanie buziakow mamie, klaskanie konika to rowniez naturalne cwiczenia.

8. Idac na spacer z dzieckiem zaproponuj zabawę rownowaznego chodzenia po krawezniku stopka za stopka lub po prostu chod mrówki, idac po schodach zwracaj uwage na naprzemienne kroki dziecka – to doskonale cwiczenia integrujace polkule mozgowe.

Przykłady cwiczen narzadzow artykulacyjnych

Przykłady cwiczen narzadzow artykulacyjnych w formie zabawy:

ZABAWY CWICZACE SZCZĘKI

- Szufłada – mocne wysuwanie szczęki do przodu i cofanie do pozycji wyjściowej;
- Krokodyl – szeroko otwarta buzia (paszcza) z uwidocznionymi zębami wykonuje „klapanie paszczą”
- Żarłok – ruchy szczęki jw ale bez uwidocznionych zębów – jak przy bezgłosnym „am”;
- Krowa – naśladowanie żucia przez krowę trawy;
- Tak czy nie – dziecko odpowiada na pytania ruszając tylko szczęką: tak – otwiera i zamyka buzię, nie – ruch poziomy samą szczęką;

ZABAWY CWICZACE WARGI

- Sekret – nic nie powiem – mocne zaciskanie rozciągniętych warg (można zadawać pytania)
- Uśmiechy – np. Modelka uśmiecha się do zdjęcia
- Rybka – powolne otwieranie i zamykanie warg tworzących kształt koła; jakby bezgłosne mówienie „po”;
- Całuski – cmokanie wargami;
- Zły pies – dziecko szczerzy zaciśnięte mocno zęby; może naśladować warczenie;

- Króliczek – dziecko ściska i wysuwa wargi mocniej niż przy „u”, następnie przesuwając je w prawą i lewą stronę. Należy zwrócić uwagę aby nie ruszały szczęką tylko samymi wargami, choćby ruchy te były minimalne;
- zagryzanie dolnej wargi górnymi zębami; unoszenie górnej wargi przy zaciśniętych zębach tak, aby widoczne były tylko górne zęby;
- Wąsy – przytrzymywanie górną wargą ołówka, słomki itp.
- Usta zaglądają do brzucha – dziecko wciąga usta w głąb jamy ustnej;
- Zawody – zjadanie płatków kukurydzianych rozsypanych na płaskim talerzu, posługując się tylko wargami;
- Pajac – dziecko naśladuje minę wesołego i smutnego pajaca (naprzemienne uśmiechanie się i robienie z ust podkówki);
- Balonik – nabieranie w policzki powietrza, na hasło: „pękł” przekucie palcami;
- Gwizdanie (zabawa w czajnik lub ptaszki);
- Motorek – wprawianie warg w wibrację;
- Zabawa w chowanego - zakładanie górnej wargi na dolną i odwrotnie.

ZABAWY ĆWICZĄCE JĘZYK

- Ptaszek wylatuje z gniazdka – wysuwanie języka na zewnątrz i cofania w głąb jamy ustnej;
- Malarz – język to pędzel, podniebienie to sufit – dziecko naśladuje malarza, który pędzlem maluje na suficie różne wzorki: kropki, paski, kółka itp.;
- Sufit – podłoga. Na dane hasło dziecko językiem wskazuje sufit lub podłogę (góra – dół) ; inna wersja: okno – drzwi (kieruje język w prawy lub lewy kącik ust);
- Młynek – okrężny ruch językiem pod wargami przy zamkniętych ustach, potem przy ustach szeroko otwartych;
- Kotek – oblizuje wargi czubkiem języka: najpierw przy zamkniętych ustach potem przy ustach jak najszerzej otwartych; mlaskanie, naśladowanie kotka pijącego mleko;
- Zziajany piesek – sapanie z językiem mocno wysuniętym na brodę;
- Konik – klaskanie językiem połączone z pracą warg (na „a” i „o”);
- Mycie zębów – czubkiem języka (szczotka) dziecko „szoruje” zęby górne od wewnątrz i z zewnątrz, następnie dolne – również z obu stron; dodatkowo „płucze” zęby nabierając powietrza w policzki i „przelewając” je z jednej strony na drugą;
- Liczenie zębów – dotykanie czubkiem języka kolejnych zębów na górze i na dole (sprawdź czy nie zgubiłaś zębka, czy nie masz w zębku dziury itp.)
- Broda i wąsy – dziecko sprawdza językiem, wyciągając go mocno w górę i w dół, czy nie rosną mu wąsy i broda;
- Małpa – wypychanie językiem wargi górnej i dolnej;
- Cukierek – dziecko wypycha czubkiem języka raz jeden, raz drugi policzek udając, że ma tam landrynkę; inne ćw. Naśladowanie czynności ssania cukierka czubkiem języka;
- Język na defiladzie – dziecko wykonuje energiczne ruchy językiem kolejno na wargę górną, do lewego kącika ust, wargę dolną, prawego kącika ust – należy mu przy tym liczyć do czterech;

- Sztuczki – robimy z języka „łyżeczkę” (unoszenie przodu i boków języka), „rurkę”, „górkę”(czubek języka zaczepiony o dolne zęby, środek się wybrzusza)
- Jaszczurka – zbieranie płatków kukurydzianych rozsypanych na płaskim talerzu tylko czubkiem języka;
- Głodny miś – zlizywanie z płaskiego talerza miodu, kisielu itp.
- Odrywanie czubkiem języka opłatka (andruta) przyklejonego do podniebienia;
- „Wylizanie” czubkiem języka w płaskim lizaku dziury;

ZABAWY ĆWICZĄCE PODNIEBIENIE MIĘKKIE

- Zabawa „Zmęczony miś” – ziewanie z szeroko otwartymi ustami, chrapanie na wdechu i wydechu.
- Zabawa „Chory miś” – naśladowanie kaszlu misia.
- Chichoty – śmiejemy się ha,ha, He He- głośno- cicho, jak staruszek ,potwór itp
- Zabawa „Spacer kurek” – powtarzanie sylab ko ko ko ko.
- Zabawa „Spacer gęsi” – powtarzanie sylab gę gę gę.
- Zabawa „Kukułka” – naśladowanie odgłosu kukułki ku ku ku.
- Chuchanie na lusterko.